

זמאי שנה אחורי כלים דנקט, משום דקילי... נטמא תוכו כולו טמא. מבואר מפרש"י ותוס' (עפ"י שבת יג:) שאכן אם נטמא תוכו, הואיל והחמירו בטומאת תוך לטמא את הכלי כולו, מודה רבי אליעזר שפוסל את האוכלין.

וכן הדין לענין קודש בכלי שנטמאו אחוריו, שהואיל ולענין קדשים כולו טמא (משנה חגיגה כ:), הרי הוא מטמא אכלים של קודש אפילו לרבי אליעזר (כן מבואר ברמב"ם הל' שאר אבות הטומאות ז,ו).

'אלא הא קמ"ל שאין למדין הלכה מפי תלמוד. פרש"י (וכ"מ בשו"ת מהר"ם מרוטנברג (לבוב, פג). ונראה שגרסתו 'מפי משנה, וכ"ה ברשב"ם ב"ב קל:): מתוך משנה וברייתא ששנויה בהן הלכה כפלוגי, שמסברת תלמוד של התנאים היא נשנית ואין למדים ממנה. ואין בכלל זה במקום שנאמר 'לא זוז משם עד שקבעו הלכה כמותו' – שאין לך פסק גדול מזה (ריטב"א ב"ב קל).

וקרוב לומר שדוקא בכגון אלו שבכאן, שנאמר בהם הלכה נגד הכללים הרגילים, שבדרך כלל הלכה כרבי יהושע וכאן נאמרה הלכה כר"א, לכך אין למדים ממנה, אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור – למדים. ויש סיוע לכך מדברי הירושלמי בפאה ב,ד (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א שלה. וכ"מ ברשב"ם ב"ב קל:).

ע"ע בבאור הענין בשעורים לזכר א"מ ז"ל ח"א עמ' רלו-רלו.

דף ח

'משום דקאי רבי אלעזר כותיה... משום דקאי רבי יהודה בן בבא כותיה. יש לעיין, הלא בכל אותן הלכות גם כן יש סוברים כמותו, שהרי בכולן שנינו הלכה כר"א כמו שאמרו לעיל, ומה עדיפות יש במה שמצינו חכם מסוים שנקט כן מאשר המשניות שפסקו כמותו. ואפשר צריך דוקא שחכם שלא שמע ממנו נקט כדבריו, אבל המסכימים לדבריו לא, שהרי בלאו הכי היו לו תלמידים הרבה שהיו שונים פרקו. וצ"ע (עפ"י חו"א י"ד ק,א).

זאם איתא לימא ליה כי אמר אבא הלכה כר"א בד' בסדר טהרות' – שהרי מן הסתם בקי רבי פדת בדברי רבי אלעזר אביו ורבו (ריטב"א).

(ע"ב) 'עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא בקטפא דגוזא אבל בקטפא דפירא מודו ליה' – ומה ששנינו הקטף יש לו שביעית, בקטף של פרי (וכן מבואר מפרש"י ותוס'). שכל דבר הנולד מלחות של פרי נקרא 'קטף' על שם השרף היוצא מן העץ, ואף שמן אפרסמון נקרא כן (ריטב"א). ואילו הרשב"א (בחדושי ובתשובה ח"ה מא) פירש הסוגיא בענין אחר; ודאי משנת שביעית מדברת בשרף היוצא מהעץ ולא מהפרי, שאין קרוי 'קטף' אלא סוג עץ מסוים שאין בו פירות. וכוונת הגמרא לומר שכיון שראינו חילוקים בין שרף לשרף, וגם חכמים מודים בשרף של פרי שאסור, אם כן יש לך לומר גם ('איבעית אימא') שלא נחלקו אלא בשרף העושה פירות, אבל באילן שאינו עושה פירות מודים שקטפו היינו פריו.

[וע"ע בר"ש שביעית (ז,ו) בבאור הסוגיא, שיצא לחלק בין ערלה לשביעית; לר"ז שביעית לחומרא – שהיא נוהגת אפילו בדבר שאינו 'פרי' ואף במאכל בהמה, ולר' פדת לקולא – ששרף הפירות אסור בערלה משום 'את' – הטפל לפרי, או מדרבנן, ואילו בשביעית מותר.

ואולם הרשב"א בתשובותיו (ה"ו שיב שנו שנו) נקט עפ"י סוגיתנו להשוות ביניהם. ומכאן כתב להוכיח שיש איסור ערלה בוורדים, שהרי מבואר שיש להם שביעית וערלה הריהי כשביעית (אלא שלענין מעשה קיים המנהג להתיר, עפ"י דברי הראב"ד. וכן הכרעת הפוסקים לפטור, ובפרט בזמננו שאין נוהגים לאכלם וניטעים לריח ולנוי. ע' משפטי ארץ ערלה א, ד).

'בתולת אדם כל זמן שלא נבעלה' – לאו דוקא, אלא כל שלא ניטלו בתוליה בין בעץ בין באדם, ונקט דבר ההווה. או גם י"ל שסבר מוכת עץ מותרת לכהן גדול וכתובתה מאתים, ומחלוקת תנאים היא ביבמות ובכתובות (עפ"י רמב"ן ועוד. וערשב"א בחדושו ובתשובה ח"ו סח; חדושי הריטב"א תוהרא"ש; רש"י יבמות נט: ד"ה כשרה; חכמת בצלאל).

'מעוברת משידוע עוברת. וכמה הכרת העובר... שלשה חדשים... משום דראשה כבד עליה ואבריה כבדין עליה...'. מבואר שרק מאותה שעה הריהי מסולקת דמים. וזהו אחד מהדברים שנשנתנו בו הטבעיים כבר מלפני כמה מאות שנה, שמיד כשמתעברת פסקו דמיה, ולא נמצא אלא מיעוט שבמיעוט הרואות דם. כן מבואר מתוך תשובת הב"ח (ק. מחודש ניסן שנת שפט) ועוד. ועל פי זה הורה בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג נב) שבזמננו אשה שידוע [ע"י בדיקה או שמרגשת בעצמה באופן ברור] שהיא מעוברת, אם הגיע זמן הוסת ולא בדקה ולא הרגישה – מותרת לביתה. אלא שלכתחילה יש לבדוק מאחר ואפשר לברר. ואולם דעת כמה אחרונים להחמיר בדבר (עפ"י שו"ת רעק"א קכת; אבני נזר יו"ד רלח, ג; שבת הלוי ח"ג קיד קכ. וע"ש בסוסי קטז)

וע' באג"מ באה"ע (ח"ב ה) שהורה לפי סברא זו אודות בני זוג שבאו להתגייר, שבמקום הדחק אינם צריכים פרישה זמ"ז ג' חדשים להכרת העובר אלא יכולים להתגייר ולהינשא מיד, כי זה שרואה דם נידות מוכיח שאינה מעוברת, ומה שבישראל צריכים כיום המתנת ג' חדשים היינו רק מטעם 'לא פלוג', אבל בגר שנתגייר עם אשתו יש להקל, ע"ש. ועע"ש ביו"ד ח"ד יז, א שכתב לשון איסור לכתחילה כל שלא בדקה. וע"ש בהוספת המהדירים שבעצם לא חזר בו. וכן שם בס"י יד (עמ' קעט) סתם להקל במעוברת בתוך ג' חדשים ראשונים לענין חשש לעונת הוסת. וע"ע באריכות בספר טהרת הבית ח"א עמ' פא ואילך.

וכן לענין מינקת, המציאות כיום נשתנתה, שכמעט כל הנשים אם אינן מניקות בפועל – רואות דם, וגם כשמניקות, לאחר זמן קצר רואות – שלא כפי שהיה בזמן התלמוד עד כ"ד חדש (אג"מ יו"ד ח"ג נב. ועע"ש בח"ד יז, ב).

'כי כתיב האי קרא בזכרים כתיב' ואינו אלא משל בעלמא, ומ"מ זכר יש כאן, שכל משל הוא דומה לנמשל (ריטב"א).

דף ט

'בעידנא דחזאי אין ראשה כבד עליה...' – אבל אם ראתה לאחר שהוכר העובר, אין אומרים שמא יצא הדם מקודם לכן, בטרם הוכר עוברת שעדיין לא היתה מסולקת דמים [והלא יותר מסתבר שראתה אז ולא עתה, כי עתה היא בחזקת מסולקת] – כיון שיש נשים שמסתלק דמן מעט קודם הכרת העובר, שכבר אז יש לה כובד ראש מעט, הלכך לא רצו לחלוק בדבר, כיון שמעת לעת דרבנן (עפ"י ריטב"א,